

**Monna-Lisa Belu Magdo**

# **Teoria generală a drepturilor reale**

*Editura*  
**Hamangiu**  
**2024**

## ***Secțiunea a 2-a. Elementele, caracterul, puterea exercitată asupra patrimoniului și mecanismul divizării acestuia***

### **2.1. Elementele esențiale ale patrimoniului**

Drepturile și obligațiile alcătuitoare ale patrimoniului au un conținut economic, adică sunt evaluabile în bani, ceea ce înseamnă că sunt înlăturate din conținutul patrimoniului drepturile personale nepatrimoniale. Totuși, dreptul de a cere reparația materială a prejudiciilor cauzate prin vătămarea acestor drepturi nepatrimoniale prin fapte ilicite, care angajează răspunderea civilă delictuală, având un caracter patrimonial și fiind evaluabil în bani, face parte din patrimoniul celui vătămat. Desigur că, în conținutul patrimoniului se includ și mijloacele patrimoniale de reparare a drepturilor morale, atunci când această reparare se realizează prin astfel de mijloace.

Valoarea pecuniară a drepturilor și obligațiilor care compun patrimoniul determină valoarea economică a acestui tot, prin contabilizarea activului și pasivului și aprecierea pe baza raportului acestora a solvabilității sau insolvabilității patrimoniului persoanei. În sfera raporturilor comerciale, insolvabilitatea nu se confundă cu insolvența, care este apreciată ca raportul dintre sumele bănești disponibile și creanțele exigibile. Drepturile și obligațiile care compun patrimoniul sunt avute în vedere numai sub aspect valoric, fără a presupune că acestea au ca obiect sume de bani sau identitatea materială a bunurilor la care se referă drepturile și obligațiile. Se poate spune, pe drept cuvânt, că drepturile și obligațiile cu conținut economic își pierd identitatea în cadrul universalității patrimoniului, întrucât sub aspect valoric, drepturile apar și alcătuiesc activul patrimonial, iar obligațiile apar și alcătuiesc pasivul patrimonial.

Patrimoniul, ca universalitate juridică, ca noțiune cu caracter intelectual, reprezintă o unitate distinctă de elementele ce îl compun și care există autonom de modificările concrete ce pot interveni în aceste elemente<sup>[1]</sup>. Sub aspect economic, activul patrimonial poate fi împărțit în capital, care reprezintă expresia valorică a bunurilor ce fac parte din patrimoniu și venituri, care reprezintă resurse periodice realizate de o anumită persoană și care fac parte din patrimoniul acesteia, ca valori patrimoniale. Pasivul patrimonial cuprinde obligațiile evaluabile în bani pe care le are o anumită persoană fizică sau juridică, ținută de obligația de a da, a face sau a nu face ceva.

Elementele ce compun patrimoniul sunt fungibile, iar fungibilitatea se află în conexiune cu mecanismul subrogației reale, care se traduce prin înlocuirea unor valori cu altă valoare în cadrul unui patrimoniu, fără ca universalitatea acestuia să fie afectată (regăsită în acordarea daunelor interese pentru repararea unui

---

<sup>[1]</sup> C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 6.

prejudiciu, ori în executarea obligației prin echivalent etc.). Ceea ce interesează în operațiunea subrogației reale nu este lucrul privit în individualitatea sa materială, ci valoarea pe care el o reprezintă. Subrogația este instituția care face ca elementele componente fungibile ale patrimoniului să fie înlocuite prin altele, printr-o plată, bunurile fiind privite ca valori bănești. Fungibilitatea nu poate fi confundată cu subrogația, deoarece fungibilitatea presupune o echivalență cantitativă și calitativă a lucrurilor, care nu poate explica procesul subrogativ, potrivit căruia bunul intrat în patrimoniu ca universalitate, să capete aceeași poziție juridică și regim juridic cu acela ieșit. Fungibilitatea este o calitate juridică legată de aspectul material al lucrurilor, care implică echivalența cantitativă și calitativă a lucrurilor, în timp ce subrogația reală este o entitate de ordin juridic, decurgând dintr-un regim special care guvernează în același patrimoniu o categorie de bunuri, în scopul de a le păstra finalitatea<sup>[1]</sup>. Subrogația care intervine numai asupra bunurilor, făcând parte din universalitate, este o categorie juridică cu un regim juridic special, în temeiul căruia bunurile respective își conservă finalitatea și regimul juridic. Subrogația decurge din caracterul de universalitate juridică a patrimoniului, fiindcă înlocuirea fiecărui bun se produce automat, de vreme ce bunurile privite ca valori sunt susceptibile de înlocuire unele prin altele, fără ca universalitatea să fie afectată.

Patrimoniul este o universalitate juridică, o realitate intelectuală autonomă, distinctă de elementele ce o compun, adică din drepturile și obligațiile privite ca valori patrimoniale, ca bunuri incorporale, iar nu din bunuri corporale. Această universalitate constituită prin lege este o universalitate juridică care există independent de voința titularului<sup>[2]</sup>. Autonomia drepturilor și obligațiilor față de universalitate, face ca schimbările concrete ce se produc în legătură cu acestea să nu altereze identitatea universalității, care are un caracter abstract, și în care elementele componente sunt privite în expresia lor valorică.

Spre deosebire de universalitatea juridică, formată în puterea legii și care are în conținutul său elemente active și pasive, universalitatea de fapt, reprezintă un ansamblu de bunuri, o grupare de elemente aflate prin voința titularului într-o legătură de fapt, lipsită de autonomie și de un pasiv propriu. În cazul universalității de fapt, bunurile nu sunt distincte de universalitate astfel că prin înstrăinarea lor, universalitatea dispare din patrimoniu. Elementul esențial al acestei universalități de fapt este voința titularului de a privi mai multe bunuri în ansamblul lor, ca totalitate, care poate fi constituită nu numai din bunuri de același fel, dar și din bunuri de genuri diferite. În cazul universalității de fapt, bunurile care o compun nu sunt fungibile în accepțiunea generală, întrucât individualitatea lor materială nu se topește în substanța economică generală comună și ca urmare, înstrăinarea de bunuri din universalitate, nu mai permite conservarea întregului

---

<sup>[1]</sup> P.C. VLACHIDE, *Repetiția principiilor de drept civil*, Vol. I, Ed. Europa Nova, București, 1994, p. 39.

<sup>[2]</sup> C. BÎRSAN, *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 9.

prin subrogație<sup>[1]</sup>. Înstrăinarea bunurilor în mod individual din universalitatea de fapt determină alienarea acestei universalități, a întregului, întrucât prețul primit nu ia locul bunului sau bunurilor înstrăinate.

Fondul de comerț este o universalitate de fapt. Actualul Cod civil a consacrat noțiunea universalității de fapt în art. 541, pe care a calificat-o „ca ansamblul bunurilor care aparțin aceleiași persoane și au o destinație comună, stabilită prin voința acesteia sau prin lege”. Așadar, condiția acestui ansamblu este ca bunurile care îl compun să aparțină aceleiași persoane, iar bunurile acestui ansamblu să aibă o destinație comună. Universalitatea de fapt permite încheierea unor acte juridice sau raporturi juridice cu privire la universalitate în întregul ei sau cu privire doar la unele bunuri din universalitate (art. 706 C. civ.).

Doctrina a considerat că o universalitate juridică poate fi convertită într-o universalitate de fapt prin voința proprietarului, respectiv a titularului care face un legat cu titlu particular având ca obiect mai multe lucruri sau drepturi determinate (cărțile din bibliotecă sau turma de animale)<sup>[2]</sup> ori întreaga avere, enumerând însă lucrurile unul câte unul sau limitând legatul la averea existentă la momentul facerii testamentului. Într-o altă opinie, s-a afirmat că, enumerarea lucrurilor unul câte unul, în cuprinsul testamentului, exclude ideea abordării de ansamblu a bunurilor, a intenției dispunătorului de a constitui o universalitate de fapt<sup>[3]</sup>. S-a considerat totuși că, universalitatea juridică se poate transforma în universalitate de fapt în cazul acceptării succesiunii și lichidării pasivului sucesoral ori în ipoteza separației de patrimonii, cerută de creditorii succesiunii. Ca urmare a lichidării pasivului sucesoral, masa de bunuri provenită de la defunct rămânând fără latura pasivă, a devenit o universalitate de fapt, deoarece universalitatea juridică nu poate fi concepută fără latura pasivă. La fel și în cazul vânzării moștenirii sau a unei cote-părți din aceasta, cumpărătorul nu dobândește o universalitate de drept, fiindcă aceasta se transformă în momentul acordului de voință al părților într-o universalitate de fapt, care prin confuziune se va include în latura activă a patrimoniului dobânditorului, iar datoriile sucesorale se vor adăuna la pasivul patrimonial al cumpărătorului<sup>[4]</sup> (art. 1747 coroborat cu art. 1751 și art. 1605 C. civ.). În această ipoteză, cumpărătorul nu este moștenitor, însă, cu toate acestea, el va răspunde față de creditorii succesiunii nu numai cu bunurile care au format activul sucesoral dobândit ci și cu toate bunurile sale din patrimoniu, *ultra vires hereditatis*<sup>[5]</sup>.

Fondul de comerț este o universalitate de fapt, „o grupare de elemente a căror reunire se întemeiază pe o legătură de fapt în vederea unui scop comun, acela al exercitării comerțului, modificările intervenite în componența acestei

---

[1] V. STOICA, *op. cit.*, 2009, p. 7.

[2] P.M. COSMOVICI, *Drept civil. Drepturile reale. Obligații. Legislație*, Ed. All, București, 1994, p. 2.

[3] I. LULĂ, *op. cit.*, p. 17.

[4] *Ibidem*.

[5] *Ibidem*.

grupări neavând influență asupra existenței fondului de comerț. În consecință, potrivit acestei opinii, fiecare element component își păstrează propria individualitate”<sup>[1]</sup>. Indiferent însă cum privim relația fondului de comerț cu elementele componente, ceea ce primează în calificarea fondului de comerț ca universalitate de fapt, este izvorul acestuia, factorul volitiv de realizare a unității, a grupării elementelor componente în vederea realizării scopului comun.

În legătură cu natura juridică a fondului de comerț, în condițiile noului Cod civil, doctrina a exprimat opinii diferite.

Într-o primă opinie, s-a susținut că fondul de comerț nu se confundă cu patrimoniul de afecțiune, ci reprezintă o universalitate de fapt guvernată de dispozițiunile art. 541 C. civ. În această opinie, fondul de comerț nu cuprinde drepturile și obligațiile titularului, elemente ce fac parte din patrimoniul de afecțiune<sup>[2]</sup>, ci un ansamblu de bunuri afectate unui anumit scop. Practic, opinia se rezumă să constate că fondul de comerț reprezintă un ansamblu de bunuri fără să explice natura juridică a fondului de comerț, explicație greu de realizat în lipsa unui regim propriu al universalității de fapt.

Într-o altă opinie, se afirmă că fondul de comerț și patrimoniul de afecțiune reflectă aceeași realitate; bunurile afectate activității comerciale cu tot ce este legat de această activitate. În lumina dispozițiilor art. 1 lit. c) din Legea nr. 298/2001<sup>[3]</sup>, fondul de comerț era definit ca ansamblul bunurilor mobile și imobile, corporale și necorporale (mărci, firme, embleme, brevete de invenție, vad comercial) utilizate de comerciant în vederea desfășurării activității sale. Această definiție a fondului de comerț a fost suprimată prin noul conținut dat de art. 1 lit. c) din O.U.G. nr. 12/2014. Prin dispozițiunile art. 2 lit. j) din O.U.G. nr. 44/2008<sup>[4]</sup>, modificată prin Legea nr. 182/2016<sup>[5]</sup>, patrimoniul de afecțiune a fost definit ca fiind o masă patrimonială în cadrul patrimoniului întreprinzătorului, reprezentând totalitatea drepturilor și obligațiilor afectate, prin declarația scrisă, ori după caz, prin acordul de constituire sau printr-un act adițional la aceasta.

Din această perspectivă, a modificărilor legislative, de suprimare a definiției fondului de comerț și substituie a acesteia cu definiția patrimoniului de afecțiune, s-a ajuns la concluzia potrivit căreia, fondul de comerț reprezintă un patrimoniu de afecțiune, adică o fracțiune a patrimoniului persoanei fizice sau juridice afectată desfășurării activității comerciale. Ca urmare, s-a apreciat că, dispozițiunile Codului civil care califică fondul de comerț ca universalitate de fapt apare ca nefiind actuală<sup>[6]</sup>. De fapt, calificarea fondului de comerț ca patrimoniu

---

[1] P.M. COSMOVICI, *op. cit.*, p. 5.

[2] GH. PIPEREA, *Drept comercial*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 55.

[3] Publicată în M. Of. nr. 313 din 12.06.2001, cu modificările și completările ulterioare.

[4] Publicată în M. Of. nr. 328 din 25.04.2008, cu modificările și completările ulterioare.

[5] Publicată în M. Of. nr. 828 din 19.10.2016, cu modificările și completările ulterioare.

[6] S. CĂRPENARU, *Tratat de drept comercial român*, ed. a VI-a actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 96-97.

de afectațiune, cu diferite ipostaze relaționale cu patrimoniul, ca universalitate juridică, nu este o noutate, ci această teorie a fost susținută atât în doctrina juridică germană, cât și în doctrina română mai veche.

## 2.2. Caracterele patrimoniului

Patrimoniul este o universalitate juridică, iar masele patrimoniale sunt doar părți ale întregului, chiar dacă fiecare își păstrează o unitate specifică, determinată de scopul căruia îi este afectată masa și regimul juridic special. Unitatea patrimoniului nu este incompatibilă cu divizibilitatea acestuia. Potrivit art. 31 alin. (2) și (3) C. civ., patrimoniul unei persoane poate cuprinde mai multe mase patrimoniale constituite în conformitate cu legea, printre care masele patrimoniale de afectațiune și masa sau masele patrimoniale fiduciare. Astfel, regimul matrimonial al comunității legale sau convenționale de bunuri, marchează în patrimoniul persoanei existența masei bunurilor proprii și masei bunurilor comune, fiecare dintre acestea cu regimul său juridic corespunzător. Existența patrimoniului de afectațiune nu poate duce la concluzia că o persoană are mai multe patrimonii, ci exprimă doar posibilitatea divizării patrimoniului în mai multe mase patrimoniale. Deși unic, patrimoniul este divizibil în mase patrimoniale.

O altă ipoteză de divizibilitate a patrimoniului o constituie acceptarea succesiunii. Potrivit art. 1114 C. civ., succesorul își mărginește răspunderea pentru datoriile și sarcinile succesiunii numai în limitele activului succesor, proporțional cu cota ce îi revine. În această ipoteză, inventarierea pe care o pot solicita moștenitorii legali și legatarii în temeiul art. 1114 C. civ. împiedică confuzia patrimoniului defunctului al cărui titular a devenit succesorul acceptant sau legatarul, cu propriul patrimoniu al unuia dintre aceștia, astfel că patrimoniul unic al succesorului va fi alcătuit din două mase de bunuri care vor subzista până la lichidarea pasivului succesor.

Unitatea universalității juridice a patrimoniului este distinctă de individualitatea elementelor componente și fluctuațiile acestora. Această universalitate se păstrează ca realitate permanentă și continuă pe toată durata existenței persoanei și face posibil ca patrimoniul să constituie obiectul dreptului de gaj general al creditorilor. Patrimoniul este o categorie independentă, o expresie a valorii tuturor drepturilor și obligațiilor evaluabile în bani ce aparțin unei persoane. O persoană nu poate exista fără patrimoniu. Indiferent de faptul că o persoană are sau nu avere activă, ea are un patrimoniu ce se înfățișează într-un minimum de drepturi și obligații eventuale. Persoanele, participând la raporturile juridice, au o aptitudine permanentă de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații [art. 31 alin. (1) C. civ.].

Patrimoniul nu este numai permanent, pe toată durata vieții titularului său, dar și continuu, deoarece această universalitate juridică cuprinde nu numai drepturile și datoriile prezente, dar și pe cele viitoare, idee evidențiată de art. 1718 din vechiul Cod civil, dar și de art. 2324 alin. (1) din actualul Cod civil. Cu toate

acestea, starea de solvabilitate sau insolvabilitate a titularului patrimoniului are un caracter relativ și temporar, deoarece aprecierea se face numai în funcție de drepturile reale și de creanță scadente existente în patrimoniu, în corelație cu datoriile scadente și nu în raport de drepturile reale, de creanță și datoriile viitoare.

Legătura dintre patrimoniu și personalitatea titularului său este una foarte strânsă, deoarece numai persoanele fizice sau juridice pot avea în mod necesar un patrimoniu. Este exclusă existența unui patrimoniu fără titular, fără un subiect care să îl poată susține, de vreme ce numai persoanele pot avea drepturi și își pot asuma obligații. Puterea pe care persoana o are asupra patrimoniului ca universalitate și existența acestuia nu depinde de cantitatea drepturilor și obligațiilor, de raportul dintre activ și pasiv, chiar dacă pasivul întrece activul. Patrimoniul nu poate fi separat de persoană cât timp aceasta este în viață, iar pentru persoanele juridice patrimoniul este o condiție a existenței lor, suportul activității acestora. Patrimoniul este unic, persoana fizică sau juridică nu poate avea mai multe patrimonii, indiferent de pluralitatea drepturilor și obligațiilor. Patrimoniul nu poate fi separat de persoana titularului său cât timp aceasta este în viață. Masele de bunuri alcătuitoare ale patrimoniului ori patrimoniul de afecțiune nu țin de existența persoanei ca subiect de drept și, ca urmare, calificarea acestora ca patrimoniu propriu-zis, ca universalitate juridică, este inexactă. Ideea potrivit căreia o persoană, ca subiect de drept poate avea mai multe patrimonii, „compromite principiul securității în raporturile juridice legate de conținutul patrimoniului persoanei”<sup>[1]</sup>. Dreptul de a avea un patrimoniu, ca universalitate juridică reprezintă unul dintre atributele personalității.

Legea nu permite ca același subiect de drept să fie titularul mai multor patrimonii. Faptul că o persoană este asociat unic al unui SRL nu înseamnă că această persoană este titularul a două patrimonii, cel propriu și cel al societății al cărui asociat unic este. În realitate, persoana este titulară a unui patrimoniu unic, cel propriu-zis la care se adaugă dreptul pe care îl are asupra părților sociale aferente bunurilor cu care a contribuit la înființarea persoanei juridice, incluse în patrimoniul propriu al societății. La rândul său, societatea comercială are propriul său patrimoniu, distinct de acela al asociaților ori al asociatului unic.

Patrimoniul este unitar fără ca acest caracter să excludă și divizibilitatea sa în mai multe mase de drepturi și obligații cu conținut patrimonial. Articolul 31 alin. (2) C. civ. prevede că patrimoniul poate face obiectul unei diviziuni sau afecțiuni numai în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, iar masele patrimoniale, denumite de art. 31 alin. (3) C. civ. patrimonii de afecțiune, sunt rezultatul acestei diviziuni. Masele patrimoniale împrumută unele trăsături ale patrimoniului înțeles ca universalitate, făcându-și sub acest aspect simțită dependența de acesta. Masa patrimonială are o existență independentă, autonomă și abstractă de drepturile și obligațiile care o compun, de condiția și fluctuațiile

---

[1] P.M. COSMOVICI, *op. cit.*, p. 9.

acestora, ea are o dimensiune temporală, determinată de scopul căruia îi este afectată și numai un temei legal, spre deosebire de universalitățile de fapt care se constituie prin voința legiuitorului sau titularului patrimoniului.

Subrogația reală operează în cadrul fiecărei mase patrimoniale, iar întinderea răspunderii patrimoniale este limitată la fiecare masă patrimonială în legătură cu care s-a născut creanța și numai dacă elementele active ale masei patrimoniale de afectațiune nu sunt îndeșulătoare pentru acoperirea creanței, cu respectarea dispozițiilor legale, pot fi urmărite și celelalte bunuri din patrimoniul debitorului.

Articolul 2324 alin. (1) C. civ. instituie regula urmăririi prioritare a bunurilor făcând parte din masa patrimonială sau patrimoniul de afectațiune și numai în subsidiar posibilitatea urmăririi celorlalte bunuri ale debitorului. Articolul 2324 alin. (4) C. civ. dispune că bunurile care fac obiectul diviziunii patrimoniului afectate exercitării unei profesii autorizată de lege, pot fi urmărite numai de către creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia respectivă. Fiecare masă patrimonială este privită în înțelesul unei universalități juridice, fiind alcătuită din elemente active și pasive, prezente și viitoare, iar odată cu dispariția scopului afectațiunii, elementele componente ale masei se păstrează în cadrul universalității propriu zise<sup>[1]</sup>.

Cu valoare de principiu, art. 31 C. civ. prevede că patrimoniul unui subiect de drept, persoană fizică sau juridică poate face obiectul unei diviziuni sau afectațiuni în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, iar bunurile ce o alcătuiesc sunt supuse unui regim juridic distinct. Astfel, unitatea administrativ-teritorială ca persoană juridică de drept public, are un patrimoniu propriu supus normelor de drept public, dar și normelor juridice de drept civil, după cum bunurile din acest patrimoniu fac parte din domeniul public sau privat al acestor entități. Bunurile ce fac parte din domeniul public de interes local sunt supuse regimului de drept public de inalienabilitate, de insesizabilitate și imprescriptibilitate, iar bunurile ce fac parte din domeniul privat, sunt supuse dispozițiilor de drept comun, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Patrimoniul profesional reprezintă o masă patrimonială destinată exercitării unei profesii autorizate, stabilită prin actul încheiat de titular, cu respectarea condițiilor de formă și publicitate prevăzute de lege [art. 33 alin. (1) C. civ.]. Patrimoniul de afectațiune servește atât exercitării profesiei, cât și la eventuala îndeșulare a creditorilor ale căror creanțe s-au născut în cadrul sau în legătură cu exercitarea profesiei, separat de gajul general al creditorilor asupra patrimoniului, ca universalitate juridică. Ca urmare a segregării patrimoniului în mase patrimoniale, creditorii aferenți fiecăreia dintre acestea nu se mai interferează, decât dacă bunurile care fac obiectul acelei mase nu sunt suficiente pentru satisfacerea creanțelor. Acești creditori vor proceda la urmărirea celorlalte bunuri ale debitorului, suportând concursul creditorilor personali ai acestuia. Se exceptea-

---

<sup>[1]</sup> V. STOICA, *op. cit.*, 2009, p. 10.



ză doar cazurile în care există creanțe purtătoare de garanții sau privilegii, când concursul intervine doar în măsura în care rămâne un rest din creanța garantată și neacoperită ori invers, există un surplus din vânzarea bunului afectat de garanție, situație în care, concursul intervine doar între creditorii chirografari. Creanțele celorlalți creditori sunt afectate de insesizabilitatea temporară, parțială și relativă a bunurilor aferente masei patrimoniale care nu are legătură cu această masă. Împărțirea patrimoniului în mase patrimoniale operează voluntar sau ca urmare a dobândirii unui statut profesional ori prin aplicarea unor dispoziții legale, care sunt de natură să oprească confuziunea intrapatrimonială.

Instanța Supremă a statuat că, o persoană fizică autorizată să desfășoare o activitate economică „are un statut de entitate juridică diferit de cel al unei persoane fizice” și că, în această calitate, răspunde pentru obligațiile sale ce s-au născut din exercitarea acestei activități cu patrimoniul de afectațiune dacă acesta a fost constituit și în completare cu întregul patrimoniu<sup>[1]</sup>. Dată fiind importanța maselor patrimoniale de afectațiune în exercitarea anumitor profesii sau activități economice, art. 33 C. civ. a instituit norme procedurale privitoare la constituirea și lichidarea acestor mase patrimoniale.

Operațiunea juridică a fiduciei determină distincția între masa patrimonială autonomă a fiduciei și celelalte drepturi și obligații din patrimoniul fiduciarului. Articolul 785-787 C. civ. reglementează relațiile dintre masa patrimonială fiduciară și restul patrimoniului fiduciarului pe de o parte și patrimoniul constituitorului fiduciei, pe de altă parte. Bunurile din masa fiduciară nu vor putea fi urmărite, de regulă, în condițiile legii, decât de creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu masa fiduciară. Creditorii constituitorului vor putea urmări bunurile din masa fiduciară numai dacă au o garanție reală asupra lor pentru care au îndeplinit formalitățile necesare opozabilității, anterior constituirii fiduciei. Ceilalți creditori, vor putea urmări bunurile din masa fiduciară numai în temeiul hotărârii judecătorești definitive de admitere a acțiunii pauliene prin care s-a desființat contractul de fiducie încheiat în fraudă creditorilor. Creditorii fiduciar nu pot urmări celelalte bunuri ale fiduciarului sau bunurile din patrimoniul constituitorului decât în cazul în care s-a prevăzut obligația fiduciarului sau constituitorului de a răspunde pentru o parte sau pentru tot pasivul fiduciei. În această ipoteză, urmărirea va începe mai întâi asupra masei patrimoniale fiduciare, iar dacă bunurile acestea nu sunt îndestulătoare, executarea se va extinde asupra celorlalte bunuri ale fiduciarului sau/și constituitorului în limita și ordinea stabilită de părțile contractului de fiducie. Fiduciarul poartă răspunderea cu propriul patrimoniu pentru prejudiciul cauzat prin actele de conservare sau administrare a masei fiduciare.

---

<sup>[1]</sup> I.C.C.J., s. com., dec. nr. 1072/2009, în Buletinul Casației nr. 3/2009, Ed. C.H. Beck, București, p. 39-41.

### 2.3. Specificul puterii exercitată asupra patrimoniului

Trebuie să se facă distincția între prerogativele pe care titularul le exercită asupra drepturilor și obligațiilor pecuniare din cadrul universalității și prerogativele asupra universalității. Drepturile patrimoniale primate *ut singuli* sunt susceptibile de apropiere, de apartenență la o anumită persoană. Calificarea acestor puteri ca un drept de proprietate nu se confundă cu puterea exercitată asupra patrimoniului ca universalitate juridică, deoarece patrimoniul nu este un bun, puterea exercitată asupra acestuia nu se confundă cu un drept subiectiv patrimonial, chiar dacă ea exprimă ideea de apartenență față de o anumită persoană. Așadar, ideea de putere operează atât în cazul dreptului subiectiv, cât și în cazul patrimoniului, numai că obiectul diferit exprimă cel mai bine deosebirea<sup>[1]</sup>.

Regulile de administrare a bunurilor primate *ut singuli*, a unei mase patrimoniale sau a unui patrimoniu sunt comune, ori de câte ori legea, actul constitutiv sau împrejurările concrete nu impun aplicarea unui alt regim de administrare. Patrimoniul în întregul său nu poate fi stăpânit în comun, întrucât acesta nu poate avea decât un singur titular, în schimb masele patrimoniale pot fi stăpânite de titularii a două sau mai multe patrimonii, fiecare titular având o cotă-parte din întreaga masă patrimonială și din fiecare element ce compune masa, în cazul indiviziunii (precum în cazul patrimoniului profesional), fie un drept devălmaș în cazul masei bunurilor comune.

În cazul modalităților juridice ale maselor patrimoniale, puterea conferită de patrimoniul din care acestea fac parte, se exercită în comun de titularii unor patrimonii diferite, astfel că indiviziunea apare ca o sumă de coproprietăți și de alte drepturi reale pe cote-părți, ca o modalitate juridică a masei patrimoniale. Cât privește comunitatea matrimonială, aceasta nu este un patrimoniu distinct de patrimoniul fiecărui soț, ci se înfățișează ca o confuziune parțială a patrimoniilor soților pe durata căsătoriei<sup>[2]</sup>. În cazul patrimoniului profesional comun, ca obiect al dreptului de proprietate comună pe cote-părți, puterea patrimonială se exercită asupra drepturilor și obligațiilor alcătuitoare patrimoniului profesional, potrivit legii și contractului de asociere.

### 2.4. Transferul intrapatrimonial. Subrogația reală generală universală, cu titlu universal și subrogația reală cu titlu particular

Ca o noutate în dreptul nostru, art. 32 alin. (1) C. civ. reglementează transferul intrapatrimonial. Ori de câte ori legea instituie un caz de divizare a patrimoniului, transferul drepturilor și obligațiilor poate interveni dintr-o masă patrimonială în alta, numai în condițiile prevăzute de lege și fără prejudicierea drepturilor

---

<sup>[1]</sup> V. STOICA, *op. cit.*, 2009, p. 14.

<sup>[2]</sup> *Ibidem*, p. 15.

creditorilor asupra fiecărei mase patrimoniale. Prin această precizare se asigură protecția terților ale căror drepturi s-au născut în legătură cu o anumită masă patrimonială. În art. 32 alin. (2) C. civ. legiuitorul a ținut să precizeze ca acest transfer intrapatrimonial al drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta, decurgând din trăsătura de universalitate juridică a patrimoniului, nu constituie o înstrăinare. Transferul drepturilor și obligațiilor dintr-o masă patrimonială în alta, în cazul afectățiunii, se face cu respectarea dispozițiilor legale referitoare la constituirea patrimoniului de afectățiune, dacă nu sunt aplicabile alte reglementări exprese în acest sens<sup>[1]</sup>. Nu putem vorbi în acest caz de înstrăinare, deoarece transferul nu semnifică trecerea bunului de la un titular la altul, adică dintr-un patrimoniu în altul, ci acest transfer operează în cadrul aceleiași universalități, în cadrul aceluiași patrimoniu, deținut de unul și același titular.

De fapt, transferul intrapatrimonial aduce în discuție distincția ce trebuie făcută între fracționarea patrimoniului sau divizarea acestuia și separația de patrimonii. Divizarea patrimoniului are în vedere un patrimoniu unic aparținând unui singur titular, în timp ce separația de patrimonii are în vedere două sau mai multe patrimonii aparținând unor titulari diferiți. Situația inversă separației de patrimonii, proprie persoanei juridice, este confuziunea de patrimonii, iar situația inversă diviziunii patrimoniale este confuziunea intrapatrimonială. Codul civil reglementează confuziunea intrapatrimonială și efectele sale doar în cazul fiduciei, generatoare a unui sau mai multor patrimonii de afectățiune, nu și în cazul celorlalte tipuri de diviziuni intrapatrimoniale.

O aplicare practică al confuziunii, al transferului intrapatrimonial o întâlnim în materia regimurilor matrimoniale reglementate în actualul Cod civil, care permite soților să își modifice prin voința lor în timpul căsătoriei regimul matrimonial ales inițial (art. 369 C. civ.). Astfel, soții care au ales la încheierea căsătoriei regimul comunității convenționale în temeiul art. 367 C. civ., pot include în această comunitate în tot sau în parte, cu unele excepții, bunuri proprii indiferent de data dobândirii lor, după cum pot restrânge comunitatea convențională la anumite bunuri, indiferent de data dobândirii lor. Modificarea convenției matrimoniale devine opozabilă terților prin înscrierea în registrul național al convențiilor matrimoniale. Această formalitate privește nu numai modificarea regimului matrimonial, dar însăși forma actului de transfer al bunului de la o masă patrimonială la alta (art. 330 coroborat cu art. 336 C. civ.).

Este adevărat că, actul juridic prin care se realizează transferul nu este o înstrăinare, deoarece transferul operează în cadrul aceluiași patrimoniu, dar transferul fiind o consecință a modificării acordului matrimonial, pentru care cerința formei autentice este o condiție de valabilitate și a îndeplinirii cerințelor de publicitate în registrul național notarial al regimurilor matrimoniale (art. 330 coroborat cu art. 334 C. civ.) transferul intrapatrimonial în materie trebuie să

---

<sup>[1]</sup> D. CIGAN, M. EFTIMIE, *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 64.

respecte forma autentică ca și condiție de valabilitate. Totuși, în principiu, în temeiul art. 32 C. civ. și în absența unor dispozițiuni legale contrare, transferul intrapatrimonial nu necesită îndeplinirea unor cerințe de formă, chiar dacă aceste cerințe de formă ar fi impuse de lege pentru un transfer propriu-zis, adică dintr-un patrimoniu în altul. În aplicarea art. 32 C. civ., transferul unui bun propriu al unuia dintre soți în comunitate sau restrângerea comunității matrimoniale nu trebuie să prejudicieze creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu bunurile supuse transferului.

Patrimoniul fiind strâns legat de persoană, de subiectul de drept căruia îi aparține, nu poate fi transmis prin acte între vii atâta vreme cât persoana este în ființă. Transmisiunea universală nu poate avea loc decât la decesul persoanei fizice sau la momentul reorganizării sau încetării existenței persoanei juridice. Prin excepție, prin reorganizarea prin divizare a persoanei juridice, poate opera o transmisiune cu titlul universal a patrimoniului acesteia, fără ca persoana juridică să își înceteze existența [art. 236 alin. (3) C. civ.]. Mai precis, în aceste ipoteze precum și în cazul așa zisei vânzări a unui patrimoniu, în condițiile art. 1747-1754 C. civ., obiectul transmiterii nu este patrimoniul ca universalitate, ci totalitatea drepturilor și obligațiilor existente în patrimoniu, ori într-o masă patrimonială<sup>[1]</sup>, în mod unitar sau fracționat. Transmisiunea universală sau cu titlu universal vizează *conținutul* patrimoniului unei persoane, privit ca totalitate a drepturilor și obligațiilor existente într-o anumită masă patrimonială, fie a unei părți din acestea, și care se varsă total sau parțial dintr-un patrimoniu într-un alt patrimoniu sau în mai multe patrimonii.

Esențializând, se poate afirma că patrimoniul este inalienabil, *universitas iuris*, masele patrimoniale pot fi alienabile sau inalienabile, în funcție de voința legiuitorului, iar drepturile și obligațiile patrimoniale, exceptând acelea cu titlu personal, sunt alienabile universal sau cu titlu universal ori particular, acestea fiind autonome în raport de patrimoniul, care are un caracter universal.

Patrimoniul care aparține persoanelor fizice și juridice este un atribut al personalității și orice persoană nu poate avea decât un singur patrimoniu, care are un caracter unitar, dar divizibil în mase patrimoniale. Subrogația reală generală se produce în cadrul universalității, care este patrimoniul sau în interiorul unei mase patrimoniale, spre deosebire de subrogația reală cu titlu particular care are ca obiect elemente patrimoniale privite *ut singuli*. Subrogația reală universală transferă calitatea elementelor pecuniare ieșite din patrimoniu de a fi integrate într-o universalitate, ca elemente ale acestei universalități, cu regimul juridic comun masei patrimoniale în care a intervenit integrarea. În cazul subrogației reale cu titlu particular, pe lângă transferul regimului juridic general este transferat și regimul juridic special al bunului care a ieșit din patrimoniu asupra bunului intrat în patrimoniu. Subrogația reală generală intervine automat, fără a fi necesară o prevedere legală, în vreme ce subrogația reală cu titlu particular

---

<sup>[1]</sup> V. STOICA, *op. cit.*, 2009, p. 12-13.

operează numai dacă este prevăzută în mod expres de lege și în măsura în care legea prevede. Cu alte cuvinte, regimul juridic al bunului ieșit din patrimoniu se transferă asupra bunului intrat în patrimoniu numai dacă legea prevede expres aceasta și în măsura în care aceasta prevede. Întrucât subrogația reală cu titlu particular are și semnificația unei subrogații reale generale, elementul integrat dobândește pe lângă regimul juridic avut de elementul pecuniar ieșit din patrimoniu și ca o consecință a devenirii ca element al unei mase patrimoniale și al universalității care este patrimoniul și regimul juridic general al masei patrimoniale determinate, acompaniat de regimul juridic general al patrimoniului. Se poate cu așezare de conștiință, că subrogația reală cu titlu particular antrenează întotdeauna subrogația reală generală, fără ca aceasta din urmă să o presupună pe prima.

Pe lângă subrogația reală cu titlu particular reglementată în mai multe texte ale Codului civil, precum art. 2330 C. civ., art. 748 alin. (2) C. civ., art. 2393 alin. (1) C. civ., art. 2392 C. civ. etc., care explică substituirea unei valori patrimoniale ieșită din patrimoniu cu o altă valoare patrimonială al cărei regim juridic îl împrumută, subrogația reală universală sau cu titlu universal, explică posibilitatea de restituire a unui patrimoniu, mai precis a unei mase patrimoniale, ori posibilitatea de împărțeală a patrimoniului succesoral.

Astfel, anularea hotărârii judecătorești de declarare a morții, pune problema restituirii patrimoniului aceluia considerat eronat mort. În patrimoniul succesoralui, patrimoniul succesoral supus restituirii nu este distinct de acela al succesoralui, ci constituie o masă supusă restituirii care se integrează universalității patrimoniului acestuia și îl mărește. Probleme se pune în aceiași termeni în cazul petiției de ereditate, în care, pe calea subrogației cu titlu universal, intervine restituirea unei mase patrimoniale și nu a unui patrimoniu. De asemenea, și în cazul indiviziunii, intervine o subrogație reală cu titlu universal care operează distinct în cadrul fiecărei mase patrimoniale. Pe această bază, dacă împărțeala în natură nu este posibilă sau avantajoasă coindivizării, bunurile pot fi vândute iar sumele de bani ce intră în masa succesorală, sunt supuse împărțelii potrivit cotelor succesoriale.

### ***Secțiunea a 3-a. Funcțiile patrimoniului***

Patrimoniul ca universalitate juridică trebuie analizat în dinamica relațiilor dintre titularul său și celelalte subiecte de drept, care prin funcțiile ce le realizează, reprezintă la nivel general, expresia acestor legături. Funcțiile patrimoniului abordate din perspectiva raporturilor relaționale, sunt subsumate prin cele trei funcții; aceea de gaj general al creditorilor, de aplicare și îndeplinire a subrogației reale cu titlu universal și aceea care permite și explică transmiterea universală și cu titlu universal.